

מלאכת גוי בשבת – שיעור 1

רקע

הקב"ה נתן את השבת לעם ישראל בלבד שנאמר "כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם..." ואמרו חכמים (סנהדרין נח): שגוי ששבת חייב מיתה, כיון שיש לו חיוב לעסוק בישובו של עולם. אך למרות שמוותר לגוי לעשות מלאכה בשבת, גזרו חכמים על מלאכת גוי בשבת.

שני איסורים בעשיית מלאכה על ידי גוי

איסור אמירה לגוי לעשות מלאכה, שעצם הדיבור והבקשה מהגוי שיעשה מלאכה בשבת הינו דיבור של יום חול, ואסור בשבת לדבר דיבורים אלו, כפי שהנביא ישעיה מצווה "וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצריך ודבר דבר" (רש"י שבת דף קנ.).

איסור הנאה ממעשה גוי שנעשה בשביל יהודי בשבת, אפילו אם היהודי לא אמר לו, כיון שאם נתיר לו להנות ממעשה הגוי, לבסוף יבוא לבקש מהגוי שיעשה עבורו וכך שבת תהא כל כך קלה בעיניו שיבוא לעשות מעשה בעצמו. (תוס' שבת קכב. רמב"ם שבת ו, א).

ארבעה היתרים במלאכת גוי בשבת

כשאין אמירה ואין הנאה: במקום שאינו אומר לגוי. ואינו נהנה מגוף המעשה שגוי עשה בשבילו, או שנהנה ממה שהגוי עשה בשביל עצמו.

חולה שאין בו סכנה: לצורך חולה שאין בו סכנה התירו כל מלאכה על ידי גוי – אפילו על ידי אמירה ישירה.

פסיק רישא: התירו אמירה לגוי במקום פסיק רישא.

מצווה או הפסד וצורך גדול: במקום הפסד או צורך גדול לשבת, התירו לבקש מהגוי שיעשה מלאכה שאסורה מדברי חכמים.

מה נחשב אמירה

אמירה בשבת אסורה – אסור לבקש מגוי שיעשה מלאכה בשבת עבור היהודי, וגם אסור לבקש בשבת מהגוי שיעשה מלאכה במוצ"ש, אפילו שבמוצאי שבת מותר לעשות מלאכות, אבל עצם הבקשה הינה דיבור של חול שאסור בשבת (ר"ן במסכת שבת דף קנ"א ד"ה תנו שו"ע ש"ז ב).

אמירה ביום חול – אסור לבקש ביום חול מגוי שיעשה עבורו מלאכה בשבת כיון שהגוי נהיה שליח של היהודי, ומכוחו הוא פועל בשבת עצמה. אך מותר לרמוז לו – אפילו בלשון צווי. אבל עדיין תהיה בעיה עם ההנאה, ואם הגוי יבוא לעשות את המלאכה אנו מחוייבים למחות בו. (שו"ע סימן ש"ז סעיף ב).

רמיזה – יש לחלק בין שני סוגי רמיזה. רמיזה שנאמרת בלשון צווי אסורה – כגון לומר לגוי "למה לא כבית את האור", אך רמיזה שאינה בלשון צווי אלא כדרך סיפור מותרת – כגון לומר לגוי "יש כאן הרבה אור וא"א לישון" (שו"ע סעיף ב, וכ"ב ובמשנ"ב).

בכל מקרה, גם אם האמירה הינה בכלל האמירה המותרת, אסור שהגוי יעשה מלאכה עבור היהודי בשבת, אלא א"כ זה אינו בכלל ההנאה האסורה..

ישנם שני סוגי הנאות המותרות

- א. הנאה שאינה הנאה ממשית כפי שיבואר להלן.
- ב. הנאה ממה שהגוי עשה עבור עצמו כאשר אין בעיה של מראית העין, כפי שיבואר בשיעור מס' 2.

הנאה שאינה ממשית

כל מה שאסור להנות ממעשה הגוי, זה דווקא מגוף המעשה שהגוי עשה. כגון מאור שהגוי הדליק עבור היהודי. אבל כאשר הגוי רק הסיר את מה שמנע מהיהודי להנות. וההנאה עצמה כבר קיימת. זו הנאה המותרת.

דוגמאות

- א. דלת שנפתחת על ידי כרטיס מגנטי – אסור ליהודי לפתוח את הדלת כיון שיש בזה פעולה חשמלית, אך מותר לרמוז לגוי (שלא בדרך צווי – לדוגמא, לספר לגוי שליהודים אסור לפתוח את הדלת הזו בשבת) שיפתח את הדלת, ומותר להיכנס ולהנות מהחדר, כיון שאין זו הנאה ישירה ממעשה הגוי, אלא הגוי רק הסיר את מה שמנע מלהנות מהנאה קיימת – מהחדר (עי"פ משני"ב בסימן שז ס"ק נ"ה – נ"ו, וכן מביא הגרש"ז מנחת שלמה חלק א' ה' ב' וכן דעת הגר"ע פריד).
- ב. בית שיש בו תאורה חלשה, מותר ליהודי לומר לגוי "חשוך לי כאן" על מנת שהגוי יבין וידליק אור נוסף, ויהיה מותר להנות מהאור לדברים שהיה אפשר להנות עם האור המועט. למה? כיון שאמירה, אין כאן! אלא רק רמז שלא בדרך צווי. וגם אין כאן הנאה אסורה, שכן יש כאן רק תוספת הנאה (רעו סעיף ד).
- ג. מותר לרמוז לגוי שיכבה את האור בחדר שינה כדי שיוכלו לישון כאן, כיון שאין כאן אמירה, ואין כאן הנאה ישירה ממעשה הגוי אלא רק 'הסרת המונע' (עי"ע ששי"כ פ"ל מאות ה).